

Uczyć lepiej

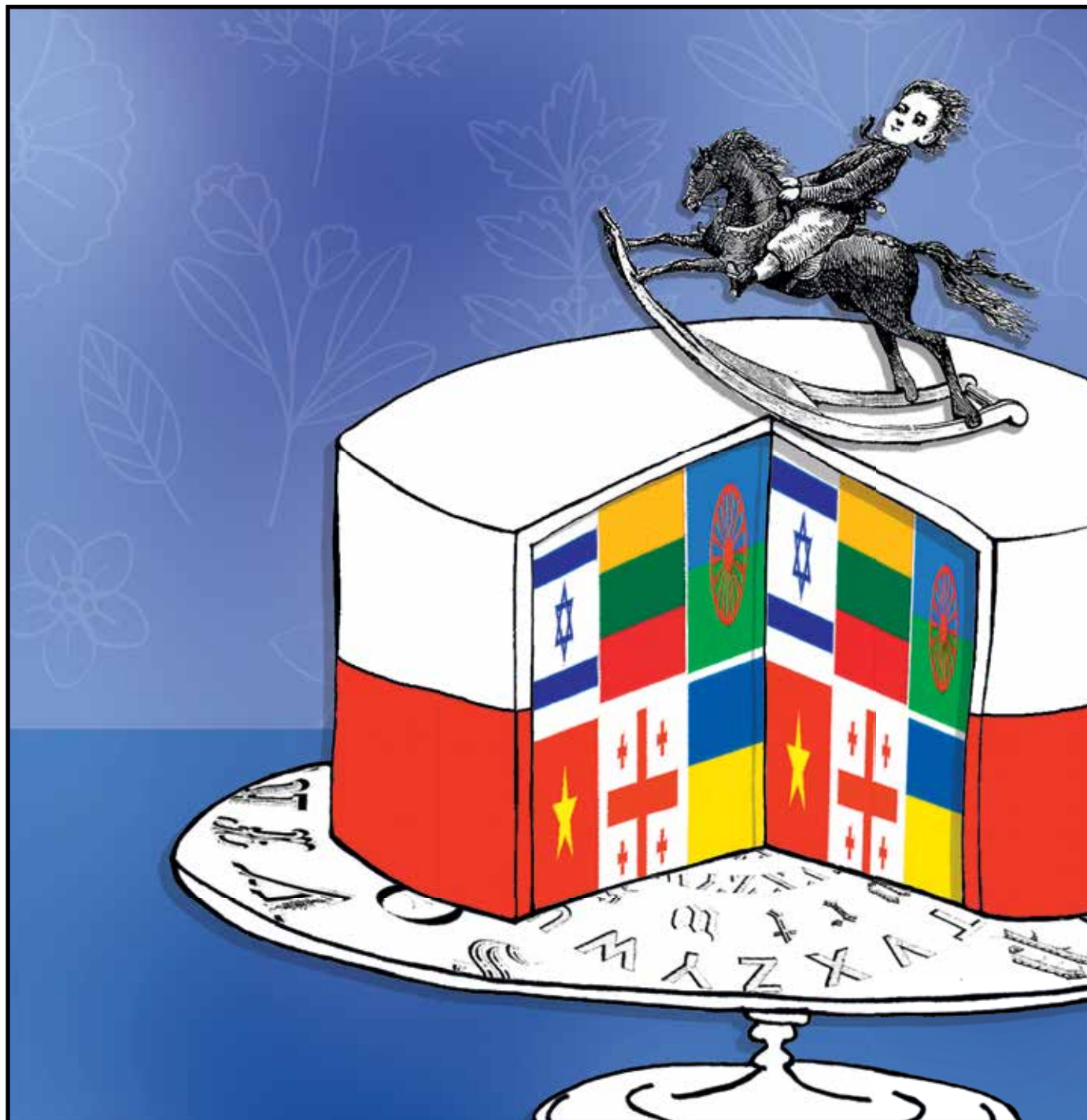
ODN

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
w Poznaniu

ISSN 1641-5825

Czasopismo oświatowe

№ 4-2018/2019

Ilustracja: Sylwia Pragłowska

- **W numerze:**
Wielokulturowe patronki poznańskich ulic
Edukacja o różnorodności
Glottodydaktyka w szkole

EDU Ogólnopolski TEC Kongres Oświatowy

MATERIAŁY Z KONGRESU:
WWW.KONGRES.ODNPOZNAN.PL

28.02–1.03.2019 r.

Uroczyste otwarcie Kongresu
(od lewej: Ewa Superczyńska, dyrektor ODN w Poznaniu;
Dorota Kinal, dyrektor Departamentu Edukacji i Nauki UMWW
i Czesław Kruczek – wicedyrektor DEiNUMWW).

Eksperti z całej Polski
i ponad 200 uczestników
przygotowali rekomendacje,
jak wspierać wielokulturowe szkoły.

Treści Kongresu zostały
utrwalone metodą
Graphic Recording.

Warsztaty antydyskryminacyjne cieszyły się
ogromnym zainteresowaniem.
Uczestniczyli w nich zarówno
uczniowie, jak i nauczyciele.

Doświadczeni edukatorzy
zaprezentowali różne metody pracy
z uczniem z doświadczeniem
migracyjnym.

➔ **BEZPIECZNA PRZYSTAŃ
W WIELOKULTUROWEJ SZKOLE** ➔

Szanowni Państwo

Wiosna tego roku okazała się trudna dla oświaty i nauczycieli, a w ślad za tym dla uczniów i ich rodziców. To system naczyń połączonych. Widać to najwyraźniej w sytuacjach kryzysowych. Dlatego debata nad kondycją polskiej edukacji jest pilnym zadaniem dla nas wszystkich.

Zaczątkiem takiej refleksji może być to, co nieuchronnie zmienia polską szkołę – zjawisko wielokulturowości. Bieżący numer w całości poświęcamy tematowi podjętemu na Ogólnopolskim Kongresie Oświatowym EDUTEK: Bezpieczna przystań w wielokulturowej szkole”.

Wzrost liczby dzieci z doświadczeniem migracyjnym stał się faktem i stanowi wyzwanie zarówno edukacyjne, jak i wychowawcze. Stworzenie szkoły pluralistycznej kulturowo wymaga wysiłku obu stron – cudzoziemców i społeczeństwa przyjmującego migrantów. Ogromna rola nauczycieli polega w tej sytuacji na kształceniu postaw wzajemnego szacunku, przezwyciężaniu stereotypów, rozwijaniu w uczniach zainteresowań innymi kulturami. Wymaga to zdobywania nowych kompetencji.

Zniesienie bariery komunikacyjnej jest pierwszym zadaniem edukacji wielokulturowej, dlatego nauczanie języka polskiego jako drugiego/obcego powinno stać się priorytetem. Dla nauczycieli oznacza to podnoszenie kwalifikacji w zakresie glottodydaktyki (czytaj w „Glottodydaktyka polonistyczna”). Przeciwdziałanie mowie nienawiści i zachowaniom dyskryminacyjnym to proces, który powinien zacząć się od kształtowania wrażliwości społecznej („Przeciw mowie nienawiści”). Znajomość specyfiki pracy z uczniem cudzoziemskim w szkole jest nie do przecenienia. Wymiana doświadczeń, źródła wartościowych publikacji metodycznych, programów nauczania, uwzględniających integrację kulturową – to zasoby, o których traktuje artykuł „Nauczycielska sieć współpracy”.

Bardzo ważna jest systematyczna praca nad zmianą świadomości społecznej. Dzięki Fundacji Kochanie Poznania pojawiło się wiele patronek poznańskich ulic, które propagowały wielokulturowe dziedzictwo naszego miasta („Wielokulturowe patronki poznańskich ulic”).

Aby wielokulturowość stała się uznaną wartością, potrzeba powszechnego zaangażowania i wielostronnych starań. Dołącz do nas. Wspieraj wielokulturowość.

Ewa Superczyńska

Uczyć lepiej

Adres redakcji

ul. Górecka 1, 60-201 Poznań
tel. 61 858 47 00, fax 61 852 33 29
e-mail:
uczycielepiej@odnpoznan.pl
<http://www.odnpoznan.pl>

Konto

KB S.A. III O/Poznań
86 1500 1621 1216 2005 9460 0000

Redakcja

Redaktor naczelny
Ewa Superczyńska
Sekretarz redakcji
Joanna Marchewka
Zespół redakcyjny
Tadeusz Nowik
Dorota Mursztyn-Gorgoń

Reklamy i ogłoszenia

- różne warianty
- konkurencyjne ceny
- szeroki krąg odbiorców związanych z oświatą

Kontakt:
Joanna Marchewka
tel. 61 858 47 64
joanna.marchewka@odnpoznan.pl

Korekta

Krystyna Klimontowicz

Autorzy tekstów

Paweł Cieliczko
Aleksandra Jarocka
Julia Karczewska
Katarzyna Dziubalska-Kończak
Anna Szczepaniak-Kozak
Sylvia Adamczak-Krysztofowicz
Agnieszka Pabiarczyk
Katarzyna Skórska
Alicja Skrzypczak
Ewa Superczyńska
Patrycja Wesołowska

Projekt graficzny czasopisma

Mateusz Leszkowicz

Fotoedycja

Klaudia Karpeta

Projekt okładki, ilustracje

Sylvia Pragłowska

Skład i druk

Drukarnia Laser-Graf, Płock
biuro.lasergraf@gmail.com
tel. 664 434 122

SPIS TREŚCI

Ludzie, miejsca, zdarzenia

2-3 Kierunek →
Bezpieczeństwo

Globalnie i lokalnie

4-5 Wielokulturowe patronki
poznańskich ulic

Dydaktyka

6-7 Edukacja o różnorodności

Komunikacja językowa

8-9 Przeciw mowie nienawiści

10-11 Bilingualism Matters@
Poznań

12-13 Glottodydaktyka
polonistyczna

Inspiracje

14-15 Polonistyczna edukacja
obcokrajowca

16-17 Sieć współpracy

Dobre praktyki

18 Patrzę tu, patrzę tam

19 Jak zmieniła się nasza
szkoła

Rekomendacje czytelnicze

20 Inność oswojona

KIERUNEK →

BEZPIECZEŃSTWO

Targi Edukacyjne to coroczne spotkania środowiska edukacyjnego zainicjowane przed 23 laty przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, a od 11 lat współorganizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego i Międzynarodowe Targi Poznańskie.

Ewa Superczyńska

Dyrektor
Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli
w Poznaniu

Tegoroczne wydarzenie odbywało się pod hasłem KIERUNEK BEZPIECZEŃSTWO.

We wszystkich konferencjach, wykładach otwartych i warsztatach wzięło udział 1297 nauczycieli, co jest świadectwem dużego zainteresowania zaproponowaną tematyką. Oferta szkoleniowa, licząca 32 propozycje spotkań, została przygotowana przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu we współpracy z CDN w Pile, Koninie, Kaliszu, Lesznie, a także innymi placówkami edukacyjnymi, prowadzonymi przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

Bezpieczeństwo to jedna z najważniejszych potrzeb życiowych każdego człowieka i najważniejszy wymóg w organizacji pracy każdej szkoły i placówki edukacyjnej. Uczestnicząc w programie tegorocznej edycji Targów, można było przyjrzeć się wielu aspektom tego zagadnienia. Pierwszy obszar dotyczył podstaw prawnych, związanych z postępowaniem w sytuacjach kryzysowych oraz funkcjonowaniem przepisów o ochronie danych osobowych. Druga grupa tematyczna koncentrowała się na zagrożeniach w sieci i przeciwdziałaniu cyberprzemocy. Trzecia propozycja była zaproszeniem do dyskusji na temat tekstów kultury wieku dojrzewania, których dwuznaczna atrakcyjność może prowadzić na manowce.

Niezmiernie interesująca wśród targowych spotkań była prezentacja

książki „X, Y, Z. Prawdziwa historia złamania szyfru Enigmy”, której autorem jest sir John Dermont Turning, członek powierniczej fundacji i muzeum Bletchley Park (siedziba zespołu brytyjskich kryptologów podczas II wojny światowej). Pisarz został wyróżniony Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Wielkopolskiego, którą wręczyła Marzena Wodzińska, Członek Zarządu Województwa Wielkopolskiego i Dorota Kinal, Dyrektor Departamentu Edukacji i Nauki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego.

Ponad 50 tysięcy odwiedzających Targi to dowód na potrzebę tego rodzaju spotkań. Stoiska szkół oblegane były zarówno przez uczniów, jak i ich rodziców. Szkoły zawodowe przygotowały pokazy swoich możliwości, zapraszając do degustacji kulinarnych oraz na warsztaty kosmetyczne, bukieciarskie, programowania. Reprezentanci szkół ogólnokształcących zachęcali do zainteresowania się szeroką ofertą profili nauczania oraz zajęć pozalekcyjnych.

Uczniowie mogli także skorzystać z propozycji badania swoich predyspozycji zawodowych na stoisku przygotowanym przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego i prowadzone przez niego placówki oraz z konsultacji na stoisku poradni psychologiczno-pedagogicznych. Interesujące stoiska przygotował Wydział Prewencji Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu, zapraszając do zapoznania

W tym roku Targi Edukacyjne odwiedziła rekordowa liczba zwiedzających - ponad 50 tysięcy osób.

Oferta szkoleniowa,
licząca
32 propozycje
spotkań, została
przygotowana
przez Ośrodek
Doskonalenia
Nauczycieli
w Poznaniu
we współpracy
z innymi
placówkami
edukacyjnymi,
prowadzonymi
przez Samorząd
Województwa
Wielkopolskiego.

się z najnowszymi propozycjami dotyczącymi na zapobiegania zagrożeniom, takim jak dopalacze, narkotyki i uzależnienia od gier komputerowych.

Laureatom konkursu ODN w Poznaniu „Książkomania” wręczone zostały nagrody i wyróżnienia, a przygotowane przez nich spoty reklamujące ulubione lektury mogli podziwiać wszyscy uczestnicy spotkań targowych. Także laureaci konkursu „Polacy w świecie znani ze swojej działalności”, ogłoszonego przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego odebrali nagrody i wyróżnienia z rąk Marzeny Wodzińskiej, Członka Zarządu Województwa Wielkopolskiego.

Po raz drugi ODN przeprowadził akcję charytatywną na rzecz fundacji wspierających dzieci wymagające specjalnej troski. W tym roku była to fundacja „Nowa Nadzieja” w Kaliszu, opiekująca się dziećmi autystycznymi. Wspólnie przejechaliśmy na pięciu stacjonarnych rowerach ponad 2 tysiące km, a sponsor – firma Image - ufundował czek wartości 2 tysiące złotych. W kręceniu kilometrów pomagali policjanci, strażacy, nauczyciele i uczniowie klas mundurowych, szkół ogólnokształcących, zawodowych, przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego.

Od trzech lat Targi poprzedzone są Ogólnopolskim Kongresem Oświatowym EDUTEK. Tegoroczna edycja pod hasłem **BEZPIECZNA PRZYSTAŃ W WIELOKULTUROWEJ SZKOLE** zgromadziła ponad 200 uczestników, zainteresowanych sytuacją uczniów imigrantów w naszych szkołach. Wykładowcy przybliżyli temat, zwracając uwagę na potrzebę integracji kulturowej, która wymaga dobrej woli, wysiłku i kompetencji z obu stron – zarówno przybyszów, jak i gospodarzy. Całe popołudnie poświęcono na warsztaty, w których uczestniczyli uczniowie i nauczyciele.

Drugiego dnia Kongresu zaprezentowane zostały przykłady dobrych praktyk z poznańskich szkół. Omówiono też propozycję przygotowania pakietu powitalnego dla uczniów z doświadczeniem migracyjny oraz formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli, związane z przygotowaniem się do przyjęcia tych uczniów.

Rekomendacje pokongresow przedstawione zostały podczas otwarcia Targów przez Dyrektora ODN w Poznaniu, Ewę Superczyńską. Przed nami kolejne wyzwania – wdrożenie ich w życie i tym samym podjęcie koniecznych zmian w procesie dynamicznego rozwoju w edukacji.

Wielokulturowe patronki poznańskich ulic

Pisarki, poetki przywołane w nazwach ulic dzięki Fundacji Kochania Poznania to postacie ważne dla historii i kultury miasta. Przypominają, że przez stulecia żyliśmy otoczeni ludźmi należącymi do innych kultur i religii.

dr Paweł Cieliczko

historyk, literaturoznawca, publicysta;
pomysłodawca i redaktor
Poznańskiego przewodnika literackiego,
założyciel Fundacji na rzecz Badań Literackich
oraz Fundacji Kochania Poznania;
autor opowiadań kryminalnych,
rozgrywających się w Poznaniu;
prowadzi blogi poświęcone miastu

Poznań staje się coraz bardziej nowoczesnym i otwartym miastem. Uczą się tu studenci ze wszystkich kontynentów, pracują ludzie z dziesiątek krajów, przyjeżdżają turyści z całego świata. Naturalne jest jedzenie u Włochów, Wietnamczyków, Ormian czy Arabów. Nikogo nie dziwią już wycieczki Japończyków fotografujących trykające się koziołki. Niemców, którzy dwadzieścia lat temu byli synonimem zachodnich turystów, dziś postrzegamy niemal jak tubylców.

Różnorodność pojawiająca się na naszych ulicach wydaje się efektem globalizacji i nowoczesności. Zapominamy, że przez stulecia żyliśmy otoczeni ludźmi należącymi do innych kultur i religii, zaś czas, gdy Poznań był miastem otwartym, to złoty wiek jego historii. Multikulturowość nie musi budzić obaw, nie musi być szczególnym wyzwaniem, może być powrotem do normalności.

W 2018 roku na poznańskich ulicach pojawiło się wiele kobiet tworzących i propagujących wielokulturowe dziedzictwo naszego miasta. Będą nam odtąd trwale towarzyszyły, bo zostały patronkami poznańskich ulic. O kilku spośród nich – które wraz z Fundacją Kochania Poznania wprowadziłem na uliczne tabliczki – napiszę w tym artykule.

Jadwiga Żylińska uważała, że w Poznaniu i Wielkopolsce zaczynała się cywilizacja. Podkreślała, że to właśnie tu, przed wiekami, nastąpił akces słowiańskiego szczepu do chrześcijańskiego

uniwersum; tutaj po wyzwoleniu w 1918 oraz po drugiej wojnie, można było wziąć głęboki oddech – i przez architekturę, zwyczaje mieszkańców, sposób sprawowania władzy i kuchnię – poczuć wielki świat. Poznań był dla niej synonimem uporządkowania i rzetelności, pracowitości i rozsądku, a także elegancji i dobrego smaku. Jej najważniejsza powieść – *Złota włócznia* – opowiada o Polsce pierwszych Piastów, kraju wielkich szans otwierających się przed kobietami, które wraz z chrześcijaństwem zyskują zupełnie nowe możliwości. W jej herstorycznej wizji średniowiecza, kobiety przestają być bezwolnymi żonami, a zaczynają uczestniczyć w faktycznym sprawowaniu władzy.

Lucyna Sieciechowiczowa to pisarka, której oczami – od kilkudziesięciu lat – oglądamy Poznań czasów renesansu, miasto leżące na ważnych szlakach handlowych, kipiące gwarem rozmów ludzi ze wszystkich stron świata. Jej *Życie codzienne w renesansowym Poznaniu (1518–1619)* odśłania tajemnice obyczajowości, realiów kulturowych, społecznych i ekonomicznych Poznania epoki odrodzenia; pokazując, że to właśnie wielokulturowość sprawiła, że sekretarz króla Stefana Batorego mógł napisać: „Poznań nad Wartą [...] pierwsze po Krakowie między miastami polskimi trzyma miejsce, tak pod względem piękności i wspaniałości budowli, jako też mnóstwa kupców i rzemieślników oraz obfitości we wszystko [...]”.

Anna Memorata – wybitna czeska pisarka, urodzona w Łobżenicy pod

Lesznie, pisząca po łacinie, samą siebie uważała za Polkę. Jej uhonorowanie patronatem ulicy wpisywało się w obchody 100-lecia praw kobiet (2018) oraz 500-lecia reformacji (2017). Żyła w pierwszej połowie XVII wieku w wielkopolskim Lesznie, które zawsze było przyjazne innowiercom, a gdy w 1628 roku przybył Jan Amos Komeński, stało się jednym z najważniejszych centrów kultury w Europie. Anna studiowała w szkole, której był rektorem, była jedyną kobietą uczestniczącą w życiu literackim wielonarodowościowego środowiska poetów, którzy byli wielbicielami jej talentu, a uznanie dla niej wyrażali w łacińskich odach dedykowanych „Dziewicy w sztuce i cnocie najszlachetniejszej”.

Emma Puffke urodziła się w 1818 roku jako Emma Aniela Teresa Salomea Kurowska. W 1838 roku poślubiła Mauricego Adam Puffke, Niemca, który sympatyzował z polskim ruchem narodowym i wspierał ambicje literackie swej małżonki. Jego zaangażowanie w pomoc powstańcom Wiosny Ludów sprawiło, że zmuszeni zostali do pozbycia się majątków, a pani Emma zaczęła zarabiać na życie działalnością literacką. Pisała artykuły, powiastki, a także większe formy, jak odznaczona nagrodą PTPN-u powieść *Dwaj bracia różnego wychowania. Powieść moralna*. Tłumaczyła także z angielskiego, francuskiego,

niemieckiego i czeskiego, udowadniając, że kobieta wychowana i mieszkająca w Wielkopolsce może być obywatelką całego świata.

Ida Fink to wybitna pisarka żydowska, pisząca po polsku, której prozę uhonorowano literackimi nagrodami we Włoszech, Holandii, Izraelu, USA i Polsce. Przed wojną krótko mieszkała w Poznaniu, w kilku zdaniach narysowała gorzki portret naszego miasta. Ukazała szkołę, w której bije się żydowskich uczniów, filharmonię, gdzie poniża się za pochodzenie, restaurację z tabliczką zakazującą wstępu Żydom. Te smutne opisy sprawiają, że szczególnego znaczenia nabiera fakt, że pisarka, która nie miała wstępu do restauracji, dzisiaj patronuje poznańskiej ulicy. Trudno chyba bardziej dobitnie pokazać, jak bardzo zmienia się Poznań i jak staje się miastem otwartym na różne kultury i ludzi.

Papusza, czyli Bronisława Wajs była najwybitniejszą na świecie poetką, która tworzyła w języku romskim. Cygański tabor, w którym urodziła się i wychowała, wędrował po Podolu, Wołyniu i Wileńszczyźnie. Jej rodziną byli muzykanci i harfiści, którzy grali w karczmach, na jarmarkach czy weselach. Sama nauczyła się czytać i pisać, tworzyła wiersze; odkrywcami i admiratorami jej talentu byli Jerzy Ficowski i Julian Tuwim. Za swoją inność została

wykluczona ze społeczności romskiej. Dzisiaj, zostając patronką jednej z poznańskich ulic, staje się bohaterką i dumą społeczności romskiej, która od dziesięcioleci stanowi ważny element multikulturowej mapy Poznania.

Przywołane literatki, ikony wielokulturowego Poznania, od kilku miesięcy są patronkami poznańskich ulic. Mam nadzieję, że w tym roku dołączą do nich dwie kolejne kobiety, które patronować mają sąsiadującym ze sobą skwerom na poznańskich Jeżycach. Pierwszą z nich jest Maria Paradowska, która przez dziesiątki lat zajmowała się badaniem i popularyzowaniem wiedzy o poznańskich Bambrach. Ci katolicycy osadnicy tak doskonale zintegrowali się z miejscową społecznością, że ulegli całkowitej polonizacji, a nazwiska wielu spośród nich są dziś synonimem najlepszych poznaniaków.

Drugą postacią jest z kolei skromna dziewczyna Jadwiga Gadziemska, która przed ponad stu laty pracowała w winiarni przy Starym Rynku, a dziś znana jest każdemu poznaniakowi. Stało się tak, bo pozowała do rzeźby Bamberki, która zdobi jedną ze starorynkowych studzienek. Dziś jest symbolem Poznania i integralną częścią poznańskiej świadomości. Trudno sobie wyobrazić lepszy dowód na otwartość miasta, które potrafi ugościć i docenić każdego przybysza.

Edukacja o różnorodności

Od kilku lat liczba cudzoziemców i cudzożemek w Polsce znacznie się zwiększyła. Sytuacja ta jest w naszym kraju stosunkowo nowa, dlatego nie wszyscy wiemy, co jest istotą integracji wielokulturowej.

Aleksandra Jarocka

członkini zarządu Fundacji Centrum Badań Migracyjnych,
koordynatorka integracji społecznej i wolontariatu
w Migrant Info Point w Poznaniu,
edukatorka antydyskryminacyjna i wielokulturowa,
absolwentka programu Global-In Fellowship
oraz członkini sieci Global Changemakers Network,
studentka prawa na UAM w Poznaniu

Proces integracji w klasach wielokulturowych nie zawsze przebiega w odpowiedni sposób. Nauczyciele i nauczycielki nie są wyposażeni w odpowiednie narzędzia czy wiedzę z zakresu wielokulturowości, integracji, edukacji międzykulturowej i antydyskryminacyjnej. Czasami w klasie następuje proces izolacji ucznia z innego kraju. W takiej sytuacji rówieśnicy śmieją się z odmiennego akcentu, braku wystarczającej znajomości języka polskiego, używają przezwisk na tle pochodzenia, rasy czy religii, w wyniku czego młody migrant spędza większość przerw samotnie, nie nawiązuje przyjaźni, a w dodatku czuje się odrzucony, spada jego pewność siebie, może zamknąć się całkowicie na kontakty z rówieśnikami. Takie dziecko czy nastolatek potrzebuje wsparcia – najlepiej psychologa/pedagoga szkolnego, nauczycieli oraz osób, które będą w stanie go wzmacnić i pomóc w integracji z klasą.

Otwarcie na różnorodność

W jaki sposób działać i rozmawiać z dziećmi oraz młodzieżą, aby migranci nie byli dyskryminowani, a polscy uczniowie przyjmowali kolegów i koleżanki do swojej klasy z otwartością i ciekawością? Rozwiązaniem jest edukacja antydyskryminacyjna i międzykulturowa – jak często lubimy mówić w Migrant Info Point – edukacja o różnorodności. W momencie kiedy tej różnorodności dookoła siebie mamy niewiele – Polska jest raczej krajem

homogenicznym oraz monokulturowym – nie zawsze wiemy, jak się z nią „obchodzić”. Dzieciom od jak najmłodszego wieku należy pokazać, że różnorodność jest czymś pozytywnym, a integracja z osobami różnymi od nas, czyli np. cudzoziemcami, może wzbogacić nasze życie codzienne oraz na dłuższą metę naszą własną kulturę.

Warsztaty z cudzoziemcem

Migrant Info Point od 2017 roku rozpoczął prowadzenie warsztatów w szkołach z udziałem cudzoziemców. Migranci odwiedzają klasy na różnych poziomach nauczania, przedstawiają, z jakiego pochodzą kraju, opowiadają o swojej kulturze, tradycjach i języku. Mówią o tym, dlaczego przyjechali do Polski, co tutaj robią, czym się interesują. Scenariusz takich zajęć zakłada, że uczniowie zostają także zaangażowani w aktywności, które dotyczą kultury cudzoziemca, uczą się podstawowych słów w jego języku, słuchają i rozmawiają o doświadczeniach, jakie cudzoziemiec zbiera, mieszkając w Polsce, dyskutują o stereotypach i dyskryminacji, mogą skonfrontować swoje poglądy i wiedzę na temat danej kultury czy religii z rzeczywistością. Nad całością zajęć czuwa zawsze edukatorka antydyskryminacyjna, która wspiera cały proces i jest w stanie wyjaśnić uczniom teoretyczne pojęcia – czym jest w ogóle kultura, dlaczego mamy uprzedzenia, jak powstaje dyskryminacja?

Dla uczniów takie warsztaty z edukatorem-cudzoziemcem to często ich

Zajęcia antydyskryminacyjne. Jeśli chcesz, aby takie warsztaty przeprowadziło Migrant Info Point w Twojej szkole, napisz do nas.

///
Jak działać,
aby polscy
uczniowie
przyjmowali
kolegów i koleżanki
z innych krajów
do swojej klasy
z otwartością
i ciekawością?
Rozwiązaniem
jest edukacja anty-
dyskryminacyjna.

pierwszy kontakt z osobą odmienną kulturowo o innym kolorze niż biały, pierwsza rozmowa o islamie z prawdziwym muzułmaninem/muzułmanką. Takie doświadczenia są dla uczniów niezwykle cenne.

Przeciw stereotypom

Współprowadząc takie warsztaty, z radością obserwowałam zdziwienie uczniów, którzy od Aamira z Pakistanu usłyszeli, że mimo iż jest muzułmaninem, nie chodzi co piątek do meczetu i nie modli się pięć razy w ciągu dnia. Taką informację łatwo było im odnieść do polskiego kontekstu kulturowego, gdzie wiele osób, które deklarują się, że są katolikami, nie chodzi w każdą niedzielę do kościoła, ale za to obchodzi katolickie święta i wyznaje chrześcijańskie wartości. Dzieciaki dowiedziały się też, że Aamir jest doktorantem Polskiej Akademii Nauk, prowadzi w Poznaniu bardzo ważne badania, które przyczyniają się do rozwoju technologii w naszym kraju. Dzięki temu uczniowie zaczynają rozumieć, że grupa, którą nazywamy „cudzoziemcami”, jest złożona z bardzo różnych ludzi o złożonej tożsamości, a bycie w Polsce „cudzoziemcem” jest tylko jej częścią.

Jeden/jedna z nas

Warsztaty z edukacji międzykulturowej są też świetnym narzędziem integracji

oraz upętnocnienia uczniów cudzoziemców, którzy chodzą do polskich szkół – szczególnie w przypadku licznej grupy dzieci i młodzieży z Ukrainy. Mogą oni wziąć aktywny udział w lekcji, dzieląc się z rówieśnikami swoją kulturą oraz tym, jak wygląda miejsce, z którego pochodzą. Równocześnie mogą opowiedzieć o swoim doświadczeniu w Polsce, uświadomić kolegom i koleżankom z klasy, jakie trudności napotykają. Takie warsztaty Migrant Info Point prowadziło już w jednej z poznańskich podstawówek. Obserwacja tego, jak zmienia się dynamika w klasie, gdy uczeń-cudzoziemiec pokazuje, że ma swoją własną historię, posługuje się innym językiem, ale zabawnie podobnym do polskiego – jest niesamowicie ciekawa! Taki uczeń czy uczennica zyskuje podmiotowość, wewnętrzne wzmocnienie, jego/jej głos jest w końcu słyszalny, przestaje być „tym chłopakiem/dziewczyną z Ukrainy”, a staje się „jednym/jedną z nas”, osobą, od której rówieśnicy mogą się czegoś nauczyć.

Życie w różnorodnym społeczeństwie jest wyzwaniem, ale na pewno nie powinno być dla nikogo krzywdzące. Skutecznie pomaga w tym edukacja międzykulturowa i antydyskryminacyjna. Jeżeli chcesz, by takie warsztaty przeprowadziło Migrant Info Point w Twojej szkole, napisz na adres inicjatywa@migrant.poznan.pl.

Przeciw mowie nienawiści

W dobie procesów migracyjnych, kiedy nie ma już monokulturowych placówek oświatowych, edukacyjna i wychowawcza rola nauczyciela polega przede wszystkim na kształceniu kompetencji interkulturowych.

prof. dr hab. Sylwia Adamczak-Krzysztofowicz

Zakład Glottopedagogiki Interkulturowej
Instytut Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

dr hab. Anna Szczepaniak-Kozak

Zakład Glottopedagogiki Interkulturowej
Instytut Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

W obliczu zmian społecznych, powiązanych z nasilającymi się ruchami migracyjnymi nauczyciele już prawie na co dzień pracują w środowisku, które w różnym stopniu charakteryzuje się interkulturowością. Innymi słowy, coraz mniej placówek oświatowych może o sobie powiedzieć, że są zdecydowanie monokulturowe. W literaturze pedagogicznej najczęściej pomija się fakt, iż wielokulturowa szkoła oznacza nie tylko same pozytywy, np. szansę dla uczniów i nauczycieli na poszerzenie wiedzy o innych kulturach czy też nabycie niektórych kompetencji miękkich. Niestety, kontakt na gruncie szkolnym między dziećmi lub nauczycielami o różnym pochodzeniu kulturowym często prowadzi do nieporozumień, z których tylko część można wytłumaczyć brakiem dostatecznej świadomości czy też kompetencji językowej lub problemami okresu dojrzewania. Coraz więcej badań dowodzi, że niekiedy uczniowie lub pracownicy oświaty świadomie formułują wypowiedzi o charakterze rasistowskim i w kontaktach z przedstawicielami innych kultur, narodów lub krajów, do których są uprzedzeni, ich zachowanie przybiera formę napaści fizycznych, słownych, niewerbalnych lub też graficznych.

Mowa nienawiści

Ataki werbalne i niewerbalne między przedstawicielami dwóch różnych grup, u których podłoża może leżeć między innymi agresywny nacjonalizm, nietolerancja lub dyskryminacja, określa się

metaforycznym mianem „mowy nienawiści” (ang. *hate speech*). Ten rodzaj wypowiedzi z reguły ma na celu „rozpowszechnianie, podżeganie, propagowanie lub usprawiedliwianie nienawiści rasowej, ksenofobii, antysemityzmu lub innych form nienawiści” (Komitet Ministrów Rady Europy Dyrektywa o przeciwdziałaniu dyskryminacji na tle rasowym, narodowościowym i etnicznym, 2000). Pomocą w zdefiniowaniu mowy nienawiści może również służyć pojęcie niegrzeczności językowej jako wypowiedzi obraźliwej, a zarazem świadomie pomijającej środki formalno-językowe, które mogłyby złagodzić ten wydzźwięk. Z perspektywy prawnej natomiast mowa nienawiści stanowi nawoływanie do działania (ang. *call for action*) na gruncie uprzedzeń rasowych, ksenofobicznych lub dotyczących na przykład wyznania/bezwyznaniowości czy orientacji seksualnej.

Intencja zachowań

Mowa nienawiści może przyjąć dowolny rodzaj i formę wypowiedzi (dyskurs ustny/pisemny, rejestr formalny/nieformalny, tekst specjalistyczny/niespecjalistyczny), a wspólnym mianownikiem takich wypowiedzi jest cel, któremu służą, np. poniżenie, znieważenie, pomówienie, oskarżenie, ośmieszenie, wyszydzenie, rozbudzenie lub utrzymanie nienawiści wobec osoby lub grupy osób z przyczyn po części od niej/nich niezależnych. Warto zwrócić uwagę na fakt, że mowa nienawiści, podobnie jak inne formy obrażania, może składać się z elementów werbalnych, gestykulacyjnych, mimicznych czy ikonograficznych, np. naklejki

w autobusach, uliczne graffiti. Obrazliwe mogą też być czyny, np. opluwanie, rzucanie przedmiotami w kierunku osoby znienawidzonej.

Z naszych badań wynika również, że o wrogim nastawieniu może świadczyć unikanie lub brak komunikowania werbalnego i niewerbalnego, izolacja dziecka od grupy, brak nawiązywania kontaktu. Na przykład dzieci migrantów często siedzą same na korytarzach szkolnych.

Stereotypizacja

Warto wspomnieć, że wypowiedzi nienawistne nie zawsze wyrażają pogardę czy wrogość otwarcie. Czasami przybierają formę zdań pozornie wyrażających dobrą wolę, które jednak w sposób zdecydowany zaznaczają różnice między danymi kulturami lub grupami. Takie zdania często są opatrzone komentarzem „nie mam nic złego na myśli, mówiąc...”, „wszyscy pewnie się zgodzą, że...”, bazujących na stereotypowym ujęciu kulturowej i społecznej tożsamości danej osoby. Z pozoru stanowią one pełne szacunku uznanie różnic, np. „wszyscy Cyganie tak mają”, „Włosi zawsze się spóźniają”. W rzeczy samej prowadzą one jednak do pogłębienia uprzedzeń poprzez schematyczną kategoryzację i piętnowanie jednostki, narodu czy grupy etnicznej. Takie wypowiedzi, które zawierają komponent uzasadnienia swojego stanowiska, są określeniami racjonalizującymi lub wyrażeniami neutralnymi, mogą w pewnych kontekstach nabrać nacechowania negatywnego. Są one jednakowo obraźliwe dla osób reprezentujących daną grupę obcokrajowców jak komunikaty jawnie nienawistne.

Agresja a nienawiść

Podłoże racjonalizujące odróżnia mowę nienawiści od zwykłego komunikatu agresywnego, który często jest motywowany emocjami. Co najważniejsze, mowa nienawiści różni się od innych form agresji językowej tym, że ustanawia relacje między przedstawicielami danych kultur w porządku hierarchizującym lub kontrastującym, tj. lepsi/gorsi, podobny/niepodobny, cywilizowani/niecywilizowani. Agresja językowa może natomiast dotyczyć każdej osoby i obejmuje również te wypowiedzi, które są reakcją na popełniony czyn lub cechą sekundarną. Termin ten uży-

wany w odniesieniu do najbardziej aktualnych agresywnych aktów dyskredytacji między politykami jest rodzajem nadużycia z punktu widzenia językoznawczego i prawnego. Obelgi kierowane do osób z powodu przynależności politycznej nępane są cechą sekundarną, którą osoba wybiera lub którą może zmienić. Mowa nienawiści wykorzystuje natomiast cechy prymarne, takie jak kolor skóry, rasa, narodowość, przynależność etniczna, orientacja seksualna, wyznanie religijne lub bezwyznaniowość, płeć, pochodzenie społeczne czy niepełnosprawność, aby kogoś skrzywdzić, poniżyć, zastraszyć lub komuś dokuczyć.

Interkulturowość

Mowa nienawiści może być częścią rzeczywistości szkolnej, a nauczyciel powinien być w stanie ją zauważyć i odpowiednio reagować. W dobie zintensyfikowanych procesów migracyjnych edukacyjna rola nauczyciela, zwłaszcza języka obcego, jest nie do przecenienia. Nauczyciel języka polskiego z kolei może zwracać uwagę na grzeczność językową, zwłaszcza sposoby rozmawiania z osobą, z którą się nie zgadzamy, argumentowania bez obrażania. Ważne jest również, aby wskazać na sposoby odnoszenia się do osób pochodzących z innych krajów, przedstawicieli innych narodów i grup etnicznych.

Uwrażliwienie na szukanie podobieństw i odmienności pomiędzy kulturami powinno stać się istotnym elementem rozwijania kompetencji interkulturowych w szkole i tym samym sposobem na budowanie pozytywnych postaw. Nieporozumienia i niepokoje społeczne między osobami pochodzącymi z odmiennych kultur, a także wzrastające w siłę ruchy nacjonalistyczne sprawiają, że edukacja w zakresie interkulturowości i praktyk antydyskryminacyjnych wymaga bardziej zintensyfikowanych działań. Badania w ramach projektu RADAR są przykładem istnienia wielkiego rozdźwięku między deklaratywną i proceduralną wiedzą interkulturową. Jeśli chcemy być bardziej wrażliwi w kontaktach, radzić sobie z nieporozumieniami interkulturowymi.

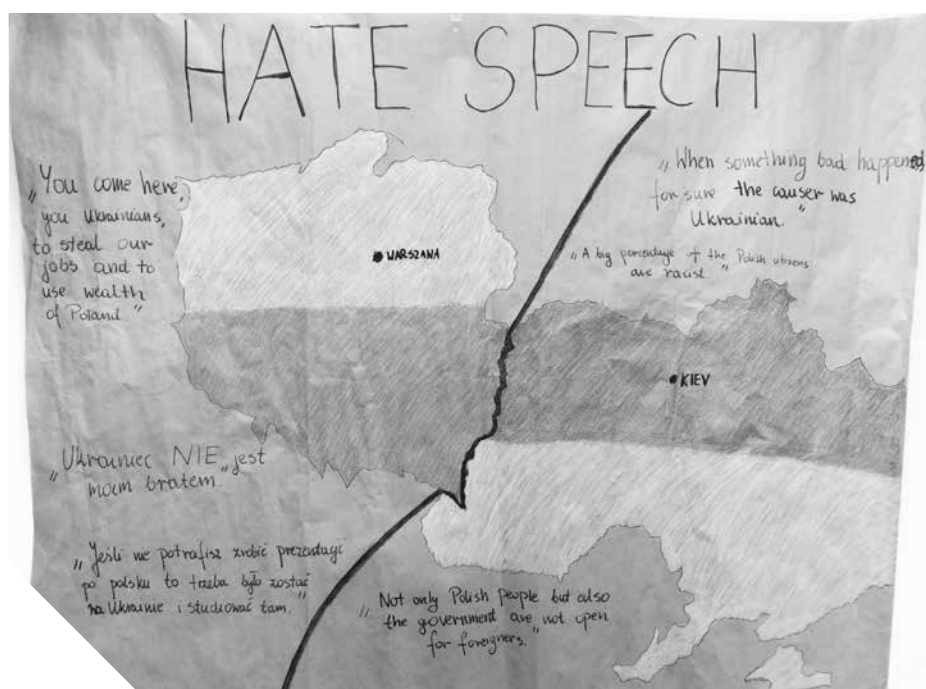
Bibliografia:

Adamczak-Krysztofowicz, S., Szczepaniak-Kozak, A. i Jaszczuk, M. (2016). Hate speech: An attempt to disperse terminological ambiguities. *Voci XIII*, 13–28.

Adamczak-Krysztofowicz, S. i Szczepaniak-Kozak, A. (2017). A disturbing view of intercultural communication: Findings of a study into hate speech in Polish.

Adamczak-Krysztofowicz, S. i Szczepaniak-Kozak, A. (2018). *Bewusstsein für Hassrede durch Aufgaben zum interkulturellen Lernen entwickeln? Ausgewählte Ergebnisse eines multikulturellen Projektseminars zwischen Studierenden aus Poznań und Marburg.*

Szczepaniak-Kozak, A. i Lankiewicz, H. (2017). Wybrane aspekty mowy nienawiści w Polsce. *Lingwistyka stosowana*, 21 (2017/1), 135–147.

Plakat studentki, Klaudii Florysiak, podsumowujący projekt z metodologii badań w językoznawstwie.

Bilingualism

Matters @Poznań

Centrum badawczo-informacyjne zajmujące się wielojęzycznością i uczeniem się języków działa przy Wydziale Anglistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

dr hab. Magdalena Wrembel

profesor UAM i kierownik studiów na Wydziale Anglistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; wicedyrektorka oddziału Bilingualism Matters @Poznań

prof. zw. dr hab. Katarzyna Dziubalska-Kołaczyk

działaczka Wydziału Anglistyki UAM, dyrektorka oddziału Bilingualism Matters @Poznań; założycielka Interdyscyplinarnego Centrum Przetwarzania Mowy i Języka UAM Komitetu Językoznawstwa PAN

Jesteśmy jednym z dwudziestu trzech międzynarodowych oddziałów Centrum Bilingualism Matters, znajdującego się na Uniwersytecie Edynburskim w Wielkiej Brytanii. Działalność polskiego oddziału zainaugurowana została we wrześniu 2018 roku.

Naszym celem jest rozpowszechnianie w społeczeństwie wyników badań i informacji na temat wielojęzyczności oraz budowanie świadomości rodziców, nauczycieli i sektora publicznego w tym zakresie. Pracownicy Wydziału Anglistyki od wielu lat są zaangażowani w prowadzenie interdyscyplinarnych badań oraz propagowanie ich wyników na forach lokalnych i międzynarodowych. Chcemy prowadzić szeroką dyskusję, zarówno w kręgach akademickich, jak i lokalnych społecznościach. Dążymy do promowania wiedzy dotyczącej różnorodności językowej w Polsce i poza jej granicami oraz wspierania języków mniejszości. Nasza działalność ma na celu wspomaganie świadomych decyzji dotyczących użytkowania i uczenia się języków, jak również propagowanie regulacji wspierających te zjawiska w edukacji.

Współpracujemy z rodzicami, nauczycielami, pracownikami służby zdrowia, decydentami i pracodawcami. W szczególności zwracamy się do rodziców wychowujących dziecko dwujęzycznie; nauczycieli i dyrektorów szkół prowadzących programy dwujęzyczne; władz miejskich i oświatowych, jak i ogółu społeczeństwa. Oferta Bilingualism Matters @Poznań obejmuje:

- prowadzenie szkoleń i warsztatów w zakresie dwujęzyczności i nauki języków;
- wsparcie projektów powiązanych z wprowadzaniem nauczania języków;
- podnoszenie świadomości nauczycieli, rodziców i dzieci w kwestiach związanych korzyściami płynącymi z dwujęzyczności;
- odpowiadanie na pytania na temat wychowywania dwujęzycznych dzieci – mailowo, telefonicznie oraz osobiście;
- zapewnienie dostępu do informacji i zasobów za pośrednictwem naszej strony internetowej i kanałów w mediach społecznościowych.

Badania wykazały, że dwujęzyczność jest korzystna dla rozwoju dzieci i ich przyszłości. Nowsze badania sugerują również, że nauka innego języka może przynieść korzyści w późniejszym życiu, opóźnić wystąpienie objawów demencji i spowolnić proces starzenia się poznawczego. Dotyczy to także ludzi, którzy uczą się drugiego języka w późniejszym życiu. Bilingualism Matters @Poznań doradza, jak najlepiej wykorzystać tę wyjątkową szansę, jaką jest wzrastanie w wielojęzycznym środowisku.

Zapraszamy do odwiedzania naszej strony <http://wa.amu.edu.pl/wa/bm>, na której prezentujemy wyniki badań poświęconych dwu/wielojęzyczności oraz informacje o naszej działalności.

ODPOWIADAMY NA PYTANIA

Kiedy należy zacząć mówić do dziecka w obu językach?

Im wcześniej tym lepiej. Badania pokazują, że dzieci nie mieszają języków, bez względu na to, jak wcześnie zaczną z nimi obcować.

Jak najlepiej wychowywać dwujęzyczne dziecko?

Nie ma jednej właściwej metody, która w równym stopniu sprawdzi się w każdej rodzinie. Najważniejsze, aby dziecko miało kontakt z dwoma językami w porównywalnym stopniu i słyszało je w naturalnych okolicznościach.

Czy coś jest nie tak, jeśli dwulatek nie zaczął jeszcze mówić – ani w jednym, ani w drugim języku.

Dwujęzyczne dzieci często zaczynają mówić nieco później niż i ch jednojęzyczni rówieśnicy. Znakomita większość szybko dogoni rówieśników. Jeśli jednak opóźnienie utrzymuje się, należy skontaktować się ze specjalistą.

Czy to prawda, że dwujęzyczność daje dzieciom przewagę?

Osiągnięcia dzieci są kształtowane przez wiele czynników, takich jak motywacja czy otoczenie. Żaden z nich nie jest bezpośrednio związany z byciem osobą dwujęzyczną. Jednak badania sugerują, że mówienie wieloma

językami pomaga niektórym dzieciom osiągnąć lepsze wyniki w pewnych zadaniach, w szczególności tych związanych z uwagą i ignorowaniem nieistotnych informacji. Umiejętność porozumiewania się w kilku językach rozwija także empatię, wspiera rozwój poznawczy.

Czy nauka dodatkowego języka nie będzie wprowadzała dezorientacji wśród mniejszych dzieci?

Badania pokazują, że gdy dzieci znają drugi język, łatwiej jest im się nauczyć trzeciego lub nawet czwartego. Nauka dodatkowego języka pomaga dzieciom zrozumieć, że różni ludzie mają różne punkty widzenia, rozwija więc umiejętności społeczne.

Co zrobić, kiedy jedno z dzieci w klasie nie mówi po polsku?

Możliwe, że dziecko nie używa języka polskiego w domu. Jednak poprzez zanurzenie w języku polskim w szkole, wkrótce zacznie przyswajając język. Mimo tego, dodatkowe wsparcie dla takich uczniów może okazać się konieczne.

Glottodydaktyka polonistyczna

By nauczyciel mógł efektywnie uczyć języka polskiego jako obcego/drugiego, powinien posiadać kompetencje, których dotąd od niego nie oczekiwano. Wciąż niewielu pracowników polskich szkół je posiada.

Julia Karczewska

doradczyni metodyczna
języka polskiego jako obcego,
ODN w Poznaniu

Agnieszka Pabiańczyk

lektorka i metodyczka
języka polskiego jako obcego,
współwłaścicielka warszawskiej szkoły
języka polskiego dla obcokrajowców
Edu & More

Jednym z kluczowych środowisk, w którym realizuje się proces integracji migrantów, jest szkoła. Kiedy do placówki oświatowej zostanie przyjęte dziecko cudzoziemskie, wysiłek całej społeczności szkolnej powinien być skierowany na to, by jak najszybciej zintegrowało się ze społeczeństwem przyjmującym. Podstawowym warunkiem integracji jest nabycie przez ucznia umiejętności komunikowania się w języku polskim. Dyrektor szkoły i jej organ prowadzący powinni zadbać o zapewnienie uczniowi możliwości skorzystania ze wszystkich przewidzianych prawem form wsparcia¹. Jedną z nich jest możliwość uczestnictwa dziecka cudzoziemskiego w dodatkowych lekcjach języka polskiego. Najlepiej, jeśli zadanie zrealizowania tych zajęć otrzyma nauczyciel, który ukończył wcześniej studia z zakresu glottodydaktyki polonistycznej. Ta specjalizacja uzupełnia kwalifikacje nauczyciela właśnie o umiejętność nauczania języka polskiego jako obcego lub jako drugiego. Niestety, wciąż niewielu pracowników polskich szkół spełnia ten warunek. Dlatego najczęściej rola ta przypada polonistom, chociaż nie są oni do niej wystarczająco przygotowani. Studia z zakresu filologii polskiej nie przygotowują do pracy w charakterze

nauczyciela języka polskiego jako drugiego. Polonista może wejść sprawnie w nową rolę, jednak tylko i wyłącznie przy jednoczesnym otrzymaniu systematycznego wsparcia metodycznego.

Warsztat pracy

Metodyka glottodydaktyki polonistycznego przypomina sposób pracy nauczycieli języków obcych. By zobrazować różnicę kompetencji językowych pomiędzy uczniami polonisty a uczniami nauczyciela języka polskiego jako drugiego, posłużymy się następującym zestawieniem: dzieci 6-letnie znają ok. 2000 wyrazów², dzieci w wieku 7 - 8 lat ok. 4000 wyrazów, dzieci w wieku 14 lat ok. 10 000 wyrazów, tymczasem dzieci cudzoziemskie mogą nie znać żadnego polskiego słowa! Dodatkową trudność może sprawiać fakt, że część z nich potrafi porozumiewać się jedynie w swoim języku ojczystym. Nauczyciel w procesie komunikacji z uczniem nie może odwołać się do znanego nadawcy i odbiorcy języka pośredniego, np. angielskiego. Na lekcjach języka polskiego jako drugiego glottodydaktyk musi nauczyć dzieci podstawowych polskich słów i zwrotów, nierzadko alfabetu łacińskiego, konstruowania prostych zdań, zasad gramatyki (wprowadzanych jednak sukcesywnie, kontekstowo

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw.

² Anna Seretny, *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*. Kraków 2011, s. 113.

i funkcjonalnie, z pominięciem meta-języka). Nie może więc prowadzić zajęć według schematu realizowanego z polskimi uczniami na lekcjach języka polskiego. Nie wolno mu ucznia „zaga- dać” – kierować do niego wielu słów, których on i tak nie rozumie. Nie po- winien ucznia poprawiać, jeżeli błędy, które on popełnia, nie skutkują utratą komunikatywności. Nie może okazy- wać rozbawienia z powodu błędnych wypowiedzi. Musi wiedzieć, że niektóre polskie głoski nie występują w innych językach i dziecko, mimo dużych sta- rań, może nie móc ich wyartykułować. Przez wiele miesięcy w procesie edu- kacji nie ma miejsca na analizę i inter- pretację tekstów literackich, na pisanie nawet najprostszych form wypowiedzi. Trzeba mówić głośno, powoli i wyraź- nie. Cierpliwie zachęcać dzieci do ak- tywności komunikacyjnej i liczyć się z tym, że od niektórych z nich długo nie usłyszy się poprawnie wypowiedziane- go polskiego słowa.

Cele nauczania

Nauczyciel języka polskiego jako dru- giego powinien mieć na uwadze cele nauczania związane przede wszystkim z rozwijaniem sprawności językowych (rozumienie, mówienie, czytanie i pi- sanie), kształceniem umiejętności sa- modzielnego uczenia się i współpracy z grupą oraz nabywaniem kompetencji międzykulturowych. Realizacja wymie- nionych celów jest możliwa poprzez odpowiedni dobór materiałów dydak- tycznych (ilustracji, tabel, tekstów, ma- teriałów audiowizualnych), ale także gestów. Rozwijanie sprawności mó- wienia realizuje się poprzez: powta- rzanie prostych słów za nauczycielem, nagraniem, kolegą z klasy, naśladowa- nie wymowy, tworzenie krótkich od- powiedzi na proste pytania, nazywa- nie poznawanych przedmiotów i osób z najbliższego, znanego dziecku oto- czenia, używanie prostych zwrotów grzecznościowych i wyrażen służących do komunikacji w klasie. Rozwijanie umiejętności czytania ze zrozumieniem warto zacząć od śledzenia tekstu czyta- nego przez nauczyciela i wskazywania czytanych słów, następnie wprowadzać czytanie pojedynczych sylab i słów,

poprzez zdania, aż do prostych, krót- kich tekstów. Kształtowanie umiejęt- ności pisania rozpoczyna się od prze- pisywania pojedynczych słów i zdań, uzupełniania luk według podanego wzoru, aż do samodzielnego tworze- nia prostych zdań, dotyczących dobrze znanego tematu (np. ja i moja rodzina).

Treści kształcenia

Nauczyciel glottodydaktyk ma świad- omość odmiennych treści kształcenia, które, zebrane w formie katalogów, po- rządkiem proces dydaktyczny. Katalog funkcjonalno-pojęciowy zawiera tematy odwołujące się do rzeczywistości zna- nej dziecku i jednocześnie ułatwiające integrację z grupą, np.: nawiązywanie kontaktu, powitanie, pożegnanie, po- dziękowanie, przeproszenie, włączanie się do rozmowy, wyrażanie aprobaty, dezaprobaty, pewności, niepewności, sympatii, antypatii, radości, smutku, re- lacji w przestrzeni, relacji czasowych i inne. Katalog tematyczny proponuje zagadnienia: *Ja w szkole, Moja rodzina, Moje mieszkanie, Sklep, Posiłki, Ubra- nie, Kalendarz, Zakupy, Higiena osobista* i inne. Przy realizacji zagadnień z katalo- gu gramatyczno-syntaktycznego trzeba pamiętać, że uczeń cudzoziemski nie musi znać terminologii gramatycznej.

Praca z uczniem cudzoziemskim wy- maga od nauczyciela empatii, rozważi i działania z dużym wyczuciem potrzeb. Jednak sama wrażliwość i dobre chęci nie wystarczą. Nauczyciele muszą otrzy- mać wsparcie systemowe, które pozwoli im systematycznie podnosić kompeten- cje w zakresie nowego wyzwania zawo- dowego, jakim jest prowadzenie nie tyl- ko lekcji języka polskiego jako drugiego, ale także innych przedmiotów w klasie wielokulturowej. Jeżeli tej pomocy nie otrzymają, będą starali się metodą prób i błędów wypracowywać swoje własne sposoby nauczania. To z kolei nieko- rzystnie wpłynie na proces dydaktyczny, a w efekcie na osiągnięcia samego ucznia. Zasadnym wydaje się uruchomienie kompleksowego programu wspomaga- nia, obejmującego różnego rodzaju for- my szkoleniowe dla: kadry zarządzającej, szkolnych pedagogów i psychologów, nauczycieli języka polskiego jako dru- giego, pozostałych nauczycieli, uczniów, a być może i ich rodziców.

Pamiętajmy, że sukces dziecka cudzoziemskiego w zakresie integra- cji z polskim społeczeństwem jest wprost proporcjonalny do kompetencji i przygotowania jego nauczycieli, którym przypada w tym procesie szczególna rola.

rys. Sylwia Pragłowska

Polonistyczna edukacja obcokrajowca

W tym roku szkolnym musiałam zadać sobie pytanie, jak uczyć języka polskiego w klasie składającej się nie tylko z uczniów, dla których polszczyzna jest językiem ojczystym.

Natalia M. Araszkiwicz
nauczycielka języka polskiego, prowadzi
szkolne koło teatralne

Z moich obserwacji wynika, że niezwykle istotnym elementem pracy z uczniem obcokrajowcem jest wyjście poza ramy swojego przedmiotu. Aby uczeń dobrze funkcjonował na lekcjach, powinien czuć się komfortowo w klasie i szkolnych murach.

Połącz siły

Warto porozmawiać z wychowawcą, podzielić się spostrzeżeniami, zapytać o to, co stanowi ewentualny problem i zastanowić się, jak go wspólnie rozwiązać.

W moim przypadku jest o tyle ławiej, że pełnię również funkcję wychowawczyni klasy. Zaobserwowałam, że barierą nie jest język, który uczeń opanował w stopniu pozwalającym mu na dość swobodną konwersację, ale izolowanie się od klasy i prawie całkowite zamknięcie na otoczenie. Grupa szybko zareagowała podobną obojętnością i wytworzył się mur. Na lekcjach polskiego przekładało się to na brak jakiegokolwiek aktywności, obawę przed wypowiedzianiem się na forum, a nawet pewną apatię.

Po rozmowach z rodzicami okazało się, że uczeń podczas pierwszego roku pobytu w Polsce został źle przyjęty w poprzedniej szkole. Koledzy dokuczali mu, uznali, że najbezpieczniej będzie w nowej szkole nie rzucać się w oczy, stać się w pewien sposób niewidzialnym. Taki uczeń w obawie przed wyśmianiem nie będzie chciał odpowiadać na nasze pytania na lekcjach, nie będzie brał udziału w pracy grupowej

i nie przeczyta na głos zadania domowego.

Wszelkie zachęty słowne czy próby zintegrowania klasy początkowo spełzały na niczym. Ostatecznie pomogło zapewnienie uczniowi dobrego towarzystwa we wspólnej ławce. Wybrałam osobę empatyczną, wesołą i skora do pomocy. Poprosiłam, aby pomógł nieśmiałemu koledze – służył radą i pomocą, zwłaszcza jeśli chodzi o rozumienie żartów. Oczywiście takie rozwiązanie wymaga delikatności i zakłada dobrowolność. Żaden z uczniów nie powinien czuć dyskomfortu w związku z tym rozwiązaniem.

Efekty przerosły moje najśmielsze oczekiwania. Uczeń przestał się obawiać wypowiedzianych na forum, o wiele częściej towarzyszył mu uśmiech, a „dosadzony” kolega wyraźnie zaangażował się w swoją funkcję. Można było zaobserwować, że ta znajomość przeniosła się również na korytarz, a także zaktywizowała resztę klasy do tego, by zauważać kolegę. Dzięki temu na lekcjach języka polskiego uczeń ma nie tylko moje wsparcie, ale także klasy, która chętnie wyjaśnia niezrozumiałe słówka koledze.

Nie podcinaj skrzydeł

Istotną kwestią, jeżeli chodzi o język polski, jest odejście od surowego, purystycznego spojrzenia. Oczywiście, że polonista ma krzawić piękną poprawną polszczyznę wśród swoich uczniów, niemniej niech to nie sprowadza się do ciągłej krytyki i nadmiernego poprawiania czy strofowaniem. Każdy z nas

rys. Sylwia Pragłowska

popętnia błędy i ma do tego prawo, tym bardziej uczeń, dla którego polszczyzna jest kolejnym językiem obcym.

Nie podcinajmy skrzydeł uczniowi, który chce się wypowiadać. Lepiej by mówić początkowo z błędami, niż milczać z obawy przed „kaleczeniem” języka. Ilu z nas właśnie z takich powodów boi się wypowiadać w języku obcym? Nie róbmy zatem tego naszym uczniom. Stwórzmy na lekcjach przyjazną atmosferę, przestrzeń, w której jest miejsce dla każdego, forum, na którym każdy może zabrać głos (z poszanowaniem innych). Taka postawa zawsze zapoczątkuje. Warto przy okazji pamiętać, że nasza postawa jest często o wiele bardziej sugestywna niż nasze słowa. Jeżeli nie krytykujemy osób zabierających głos, szanujemy wypowiadających się uczniów oraz przestrzegamy zasad, które obowiązują naszych podopiecznych, to oni również zaczną słuchać siebie nawzajem.

Oswajaj lekturę

Kiedy uczeń już poczuje się dobrze w grupie, kiedy chętnie i bez obaw zacznie zabierać głos, napotka kolejną, dość poważną przeszkodę, a mianowicie zderzy się z kanonem lektur.

„Mój” uczeń rozmawia z koleżankami i kolegami dość swobodnie i na wiele tematów, aż tu nagle odkrywa książki, w których nie rozumie ani słowa. W klasie VII zderzy się na przykład z *Balladyną* Juliusza Słowackiego, która według niego jest napisana jeszcze jakimś innym językiem.

Jak sobie poradzić w tej sytuacji? Po pierwsze, zachęcać do czytania na głos. Słyszac swój głos, o wiele łatwiej przyswajają się tekst. Warto również zachęcić do słuchania audiobooka i jednoczesnego śledzenia tekstu w książce. Należy również wszystkim uczniom przypominać o zaglądaniu do przypisów na bieżąco. Można zaobserwować, że obecnie wielu z nich nie ma nawyku czytania niczego, co znajduje się dookoła tekstu głównego. To, co dla nas jest oczywiste, nie musi tak być dla młodzieży.

Na lekcjach chętnie korzystam również z dramy. Odgrywanie scen z lektury pomaga uczniom lepiej ją zrozumieć. Ta sama klasa, która co przerwę narzekała, że nie rozumie ani słowa z *Balladyny*, podczas procesu sądowego bohaterów lektury, który urządziliśmy w klasie, przetrwała się argumentami i cytatami oraz wykazywała się głębokim zrozumieniem motywacji postaci dramatu. Zaktywizowali się również uczniowie, którym język polski jako przedmiot sprawia trudności. Warto w takich sytuacjach również pamiętać o niezmuszaniu do udziału w scenkach ucznia obcokrajowca, który dopiero co przelatał swoją nieśmiałość. Pozwólmy mu być widzem – to i tak będzie dla niego cenne w procesie przyswajania lektury.

Przy omawianiu opowiadania *Stary człowiek i morze* Ernesta Hemingwaya uczeń obcokrajowiec zgodził się wystąpić pod warunkiem, że jego rola nie będzie wymagała mówienia. Widać, że to kolejny krok otwierania się na grupę.

Pozwólmy na to. Nie każdy musi mieć zawsze główną rolę.

Oceniaj motywująco

Uczniowie mają różny wkład w zadania, jak więc ich ocenić? W przypadku dramy warto, moim zdaniem, patrzeć na postępy uczniów przy kolejnych scenkach – na to, jak się rozwijają i podejmują coraz trudniejsze zadania. Warto docenić nie tylko objętość wypowiedzianego tekstu, ale także zaangażowanie, pomysłowość, przygotowanie rekwizytu czy kostiumu. Pozytywna ocena przy zadaniu, które wymagało od ucznia odwagi doda skrzydeł i zachęci do dalszych, coraz większych wysiłków.

Inną kwestią jest też ocenianie prac pisemnych oraz testów i kartkówki ucznia obcokrajowca. Warto zachować otwarty umysł. Na teście podsumowującym *Małego Księcia*, czyli lekturę, którą uczeń ocenił jako zrozumiałą i ciekawą, zabrakło mu polskiego słowa przy pytaniu o to, co pilot miał narysować dla Małego Księcia. Uczeń postanowił w tej sytuacji po prostu narysować mi odpowiedź, czyli baranka. Odpowiedź uznałam, ponieważ uczniowi udało się przekazać, że czytał i zna prawidłową odpowiedź.

Warto te wysiłki doceniać i oczywiście dopisywać uczniowi także jak brzmi słowo, którego mu zabrakło, by przy tej okazji poszerzał swój słownik. Nowe doświadczenie dydaktyczne nauczyło mnie, aby być otwartą, myśleć niestandardowo i pamiętać, że każdy przypadek jest inny.

Sieć współpracy

Nauczyciele czują się niepewnie bez narzędzi metodycznych do pracy w środowisku wielokulturowym. Działalność w sieci współpracy i samokształcenia może okazać się pomocna w budowaniu swojego warsztatu.

Julia Karczewska

doradczyni metodyczna języka polskiego
jako obcego, ODN w Poznaniu

Sieć „Uczeń z doświadczeniem migracji”, podobnie jak inne sieci funkcjonujące w ramach oferty Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, jest osadzona na platformie e-learningowej Moodle. Dostęp do niej możliwy jest przez stronę internetową Ośrodka <https://odnpoznan.pl/>. Do zalogowania się konieczne jest posiadanie kluczy dostępu, które są przekazywane przez koordynatorki (Julię Karczewską doradca.karczewska@odnpoznan.pl; dr Izabelę Czerniejewską – specjalistkę ds. uczniów imigrantów izabela.czerniejewska@odnpoznan.pl). Osoby zainteresowane udziałem w sieci powinny przestać informację, którą placówkę oświatową reprezentują.

Dorobek akademicki w zakresie opracowań na temat wielokulturowości i glottodydaktyki polonistycznej jest pokaźny, ale rozproszony w różnych publikacjach. Identyfikacja zasobów internetowych – artykułów metodycznych i przykładów dobrych praktyk w danym zakresie – wymaga z kolei dużych nakładów czasu. Koordynatorki sieci postawiły więc sobie za cel stworzenie możliwie najbardziej kompleksowej bazy materiałów, która posłuży nauczycielom pracującym w środowiskach wielokulturowych. Próba holistycznego ujęcia tematu była poprzedzona refleksją nad identyfikacją obszarów wymagających wsparcia.

Nasze zasoby

Jeden z obszarów sieci – „Język polski jako obcy” – zawiera materiały z obszaru

glottodydaktyki polonistycznej. Drugi zaś – „Wielokulturowa szkoła” – dotyczy kwestii związanych z funkcjonowaniem ucznia z doświadczeniem migracji w polskiej szkole.

Kilkuletnie doświadczenie zawodowe koordynatorek sieci w zakresie promowania idei wielokulturowości oraz nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego, a także znajomość specyfiki pracy z uczniem z doświadczeniem migracji, sprawiły, że udało się wyodrębnić zagadnienia, które będą przydatne nauczycielom. Obszar glottodydaktyczny składa się z następujących sekcji: *Metody i techniki pracy; Podręczniki, programy nauczania, projekty; Publikacje metodyczne; Sprawdziany, testy, ocenianie; Teksty spreparowane; Teksty autentyczne z proponowanymi zadaniami; Gry; Scenariusze lekcji; Weź udział – projekty, wydarzenia, szkolenia; Dwujęzyczność – artykuły, materiały video, www; Akty prawne, dokumenty, poziomy biegłości*. Na obszar drugi składają się: *Szkoła wielokulturowa; Klasa wielokulturowa; Światowy Dzień Różnorodności Kulturowej; Edukacja Romów; Uchodźcy; Inspiracje; Akty prawne, dokumenty*.

Glottodydaktyczny obszar jest szczególnie ważny, jeśli weźmie się pod uwagę, że część osób realizujących dodatkowe zajęcia języka polskiego dla uczniów z doświadczeniem migracji nie posiada do tego zadania kwalifikacji. Znajdują się w nim również

Zródło: pisabay.com

Nauczyciel może dzielić się swoimi pomysłami, publikując w sieci autorskie materiały, a także komunikować się z innymi użytkownikami, realizując wspólne projekty.

Koordinatorzy sieci
postawili
sobie za cel
stworzenie
możliwie
najbardziej
kompleksowej bazy
materiałów, która
posłuży
nauczycielom
pracującym
w środowiskach
wielokulturowych.

materiały, które pomogą nauczycielom poszczególnych przedmiotów poznać i skutecznie stosować metodykę pracy z uczniem, który nie opanował jeszcze znajomości języka polskiego.

Obszar poświęcony pozostałym aspektom funkcjonowania wielokulturowej szkoły jest pomocny dla wychowawców, na których spoczywa odpowiedzialne zadanie przygotowania klasy na przyjęcie ucznia z doświadczeniem migracji, a następnie zarządzania wielokulturowym zespołem klasowym. Przydatną wiedzę i opis dobrych praktyk znajdą tam również nauczyciele poszczególnych przedmiotów, psychologzy, pedagodzy oraz kadra zarządzająca.

Zasady użytkowania

Nauczyciel może przyjmować różne role podczas użytkowania sieci. Jedną z nich jest korzystanie z zamieszczonych na niej materiałów – wówczas sieć będzie przez niego traktowana jako biblioteka. Kolejne sposoby użytkowania zakładają interakcję między użytkownikami lub koordinatorami. Nauczyciel może dzielić się

posiadanymi zasobami i informacjami, które staną się częścią zbiorów; publikować w sieci swoje autorskie materiały; komunikować się z innymi użytkownikami, np. w celu realizacji lekcji koleżeńskich, wspólnych projektów, zespołowego tworzenia scenariuszy zajęć.

Koordinatorzy mają aspiracje, by opisywana sieć stała się przyczynkiem do wprowadzenia wysokich i jednolitych standardów funkcjonowania wielokulturowych szkół. Celem ich wypracowania i wdrożenia jest efektywne i adekwatne do potrzeb wsparcie uczniów z doświadczeniem migracji. Należy jednak podkreślić, że nie będzie to możliwe bez uprzedniego wsparcia nauczycieli z nimi pracujących. Sieć „Uczeń z doświadczeniem migracji” jest szansą na osiągnięcie tychże standardów, przy czym sukces i trwałość zmiany będą zależały od stopnia zaangażowania użytkowników w jej funkcjonowanie.

Szanowne Koleżanki, Szanowni Koledzy – siecujmy się, bo wszyscy na tym skorzystamy.

PATRZĘ TU, PATRZĘ TAM...

Jesteśmy szkołą, która od wielu lat ma w gronie uczniów dzieci romskie.

Katarzyna Skórnicka

pedagog i nauczycielka etyki w Szkole Podstawowej nr 26 w Poznaniu; autorka innowacji pedagogicznej „Dzieci romskie w szkole powszechnej”, koordynatorka działań szkoły na rzecz dzieci romskich

Zaczęło się od tego, że w 2013 roku odpowiedzieliśmy na prośbę środowiska romskiego i przyjęliśmy dużą grupę dzieci z Lovari. Dla stworzenia optymalnych warunków nauczania dzieci romskich konieczne było wprowadzenie innowacji, która trwała dwa lata. W tym czasie objęliśmy nauczaniem ponad trzydzieścioro dzieci i młodzieży narodowości romskiej w wieku od 6 do 16 lat. Niektórzy spośród naszych nowych podopiecznych uczęszczali wcześniej do szkół w Niemczech, Anglii, we Włoszech. Często w komunikacji wspierali się więc znajomością języka niemieckiego lub angielskiego. Jednak dla wielu z nich nauka w naszej szkole była pierwszym kontaktem z nauczaniem instytucjonalnym. Początkowo dzieci miały problem z dostosowaniem się do rytmu szkolnego, ale z czasem coraz chętniej angażowały się we wszystkie aktywności.

Aby sprostać nowym wyzwaniom, nauczyciele z naszej szkoły uczestniczyli w różnych warsztatach, konferencjach, które poszerzały ich wiedzę na temat wielokulturowości, specyfiki kultury romskiej, nauczania dzieci obcojęzycznych.

Po zakończeniu innowacji część uczniów wyjechała z Polski, inni czuli się zbyt dorośli, aby włączyć się w system szkolny, ale są i tacy, którzy kontynuują u nas naukę.

Integracja międzykulturowa

Wieści o szkole, która chce uczyć Romów, szybko rozeszły się po Poznaniu. Wkrótce w naszej szkole znalazły też swoje miejsce dzieci Romów rumuńskich. Dzisiaj są oni grupą uczniów realizujących obowiązek szkolny na poziomie

oddziału przedszkolnego oraz klas 1 – 4. W naszej pracy wspiera nas dwoje asystentów romskich oraz rzesza osób i instytucje, dzięki którym udało nam się rozwiązać wiele trudnych problemów.

Przede wszystkim chcemy, aby uczniowie romscy czuli się częścią naszej szkolnej społeczności, ale jednocześnie zachowali swoją tożsamość. Dążymy do integracji uczniów romskich i polskich, starając się, aby mieli jak najwięcej możliwości wzajemnego poznawania swoich kultur – stąd pomysł na organizację Międzynarodowego Dnia Romów oraz różne projekty literacko-plastyczne. W podsumowaniu tych działań zawsze biorą udział zaproszeni goście, wśród których znajdują się przedstawiciele środowiska romskiego.

Konkurs międzyszkolny

W tym roku szkolnym chciałam włączyć inne szkoły w propagowanie kultury romskiej. Pojawił się pomysł zorganizowania międzyszkolnego konkursu recytatorskiego poezji romskiej. Szybko znalazłam sojusznika w osobie Marii Krupeckiej, pełnomocniczki wojewody ds. mniejszości narodowych i etnicznych, która udzieliła mi wsparcia przy jego organizacji. Konkurs otrzymał honorowy patronat Wojewody Wielkopolskiego, Zbigniewa Hoffmanna. Do konkursu „Bajka cygańska” nauczyciele zgłosili 28 uczniów z ośmiu szkół. Występom towarzyszyły ogromne emocje. Usłyszeliśmy teksty mało znane szerszej publiczności – pełne zadumy i liryzmu wiersze Bronisławy Wajs (Papuszy), Teresy Mirgi oraz Jana Mirgi. Konkursowi towarzyszyła wystawa prac plastycznych dzieci, ilustrujących wiersze Papuszy. Dzisiaj już zapraszamy do kolejnej edycji konkursu, który odbędzie się w przyszłym roku szkolnym.

Obecnie w Polsce pojawia się coraz więcej dzieci, które przyjeżdżają do nas z różnych stron świata. W naszej szkole od dawna przygotowywaliśmy uczniów na otwartość kulturową, na wzrastanie w przekonaniu, że dzięki temu, że potrafimy pięknie się różnić, możemy nawzajem uczyć się od siebie.

Uczestnicy konkursu recytatorskiego „Bajka romska” wraz z nauczycielami, asystentami romskimi, jurorami oraz gośćmi ze środowiska romskiego.

Jak zmieniła się nasza szkoła

Wraz z uczniami cudzoziemskimi w pierwszym roku ich nauki w naszej szkole zdążyliśmy wypracować pilotażowe rozwiązania. Warto się nimi podzielić.

Alicja Skrzypczak

nauczyciel etyki i języka polskiego jako obcego w Szkole Podstawowej nr 74 w Poznaniu, doktorantka w Zakładzie Etyki Instytutu Filozofii na Wydziale Nauk Społecznych UAM

Uczniowie cudzoziemscy do naszej społeczności po raz pierwszy dotarli w ubiegłym roku szkolnym. Zorganizowaliśmy dla nich dodatkowe lekcje języka polskiego, początkowo wspólne dla uczniów klas I, VI i VII, ukraińsko-, rosyjsko- i hiszpańskojęzycznych. Obecność uczennicy hiszpańskojęzycznej motywowała młodszych uczniów do podejmowania prób porozumiewania się w języku polskim, bo tylko ten był językiem ich komunikacji. Jednocześnie uczennica ukraińsko- i rosyjskojęzyczna, okazała się ogromnym wsparciem dla nauczyciela i uczniów klasy, dla których język ukraiński bądź rosyjski był ojczystym lub drugim, opanowanym w stopniu zaawansowanym. Można powiedzieć, że zaistniała spontaniczna forma tutoringu rówieśniczego.

Szkoła starała się też zadbać o poczucie bezpieczeństwa rodziców-migrantów. Dokumenty, które zgodnie z prawem musiały zostać podpisane przy przyjęciu ucznia, przetłumaczono na ich język ojczysty. Organizowaliśmy także spotkania indywidualne z wychowawcą i tłumaczem. Nauczyciel języka polskiego jako obcego objaśniał również na bieżąco organizację systemu edukacji w Polsce, przekazywał powiadomienia o dostępnych w szkole zajęciach dodatkowych i zbliżających się wydarzeniach, a także zbierał informacje dotyczące oczekiwań rodziców wobec szkoły.

W pracy z uczniami cudzoziemskimi w pierwszym roku ich nauki w naszej szkole organizowaliśmy różne formy wsparcia na poszczególnych przedmiotach. Zanim jednak można było mówić o nauce treści przedmiotowych, na pierwszych kilku zajęciach nowi uczniowie poznawali otoczenie szkoły. Nauczyciel języka jako obcego na dodatkowych lekcjach organizował spacer po terenie

szkoły, w trakcie których uczniowie poznawali rozkład sal, ich nazwy, a przy okazji także pisownię wyrazów określających pomieszczenia. Pomocne okazało się umieszczanie samoprzylepnych karteczek na poszczególnych drzwiach. Na kolejnych zajęciach uczniowie poznawali imiona nauczycieli i nazwy zajęć. Byli zachęceni do dzielenia się wcześniejszymi doświadczeniami, odnajdywania różnic pomiędzy szkołą polską a szkołą lub szkołami, w których uczyli się wcześniej. Jeśli komunikacyjnie było to zadania zbyt trudne, informacje przekazywane były za pomocą tłumacza, języka gestów i obrazów wyszukanych w internecie.

Jeśli chodzi o dostosowanie wymagań do możliwości ucznia cudzoziemskiego na poszczególnych przedmiotach w klasie VI i VII, nie zrezygnowano z podążania za treściami z podstawy programowej. Większość nauczycieli opracowała własne metody pracy z uczniem cudzoziemskim, w pierwszym roku szczególnie zwracając uwagę na ocenianie podyktowane nakładem pracy, a nie osiągnięciem założonego efektu kształcenia. Lekcje języka polskiego, na które uczeń uczęszczał z całą klasą, miały zaznajomić głównie hasłowo z kulturą i najważniejszymi postaciami literatury polskiej. Nauczyciel nie egzekwował treści lektur, które nie zostały przetłumaczone na ojczysty język ucznia. Pierwsze miesiące nauki historii opierały się na poznawaniu zwrotów i wyrazów kluczowych, które pozwalałyby opisywać wydarzenia historyczne. Sprawdzianem z danego zakresu tematów było na ogół obszerniejsze zadanie domowe, polegające na wypełnieniu zadań zamkniętych lub polegających na dopasowaniu elementów. Zadania te były możliwe do wykonania przy wykorzystaniu Wikipedii w języku ojczystym. Nauka na lekcjach biologii obejmowała obrazowanie procesów i zależności, odnajdywanie w zasobach internetu krótkich filmów w językach ojczystych uczniów, które omawiały dany temat i wspomagały rozumienie zjawisk zilustrowanych w podręczniku. Lekcje matematyki postawiły przed uczniami nowe wyzwania. Oprócz nauki podstawowych zwrotów określających działania, liczby, nazwy figur i pojęcia abstrakcyjne, konieczne było zweryfikowanie umiejętności matematycznych, które gwarantowałyby dalszą skuteczną naukę. Pomocne było uzyskanie od ucznia lub rodziców informacji o dotychczasowym programie nauczania, podręcznikach, z których uczeń korzystał.

Polska szkoła okazała się dla dzieci cudzoziemskich zupełnie nowym światem, często o niezrozumiałych wymaganiach. Wyzwaniem było dla nich rozwijanie swoich mocnych stron w sytuacji, gdy nauka języka zabrała im większość czasu wolnego, przeznaczanego dotąd na rozwijanie talentów artystycznych, tanecznych, kulinarnych, pedagogicznych. Czas integracji uczniów cudzoziemskich w klasach starszych okazał się dość długi, a proces ten po półtora roku nadal trwa. Uczniowie cudzoziemscy polegają na relacjach z nauczycielami, którzy chętnie okazują im pomoc, poświęcają czas na rozmowy i rozwiązywanie problemów. Lekcje języka polskiego w liczbie pięciu godzin tygodniowo okazały się absolutnym minimum do osiągnięcia znajomości języka w stopniu komunikatywnym.

Stawiamy sobie zadanie kontynuowania wymienionych praktyk jako przynoszących efekty. Jednocześnie poprzez regularny kontakt z innymi nauczycielami szkół, w których uczą się dzieci cudzoziemskie, a także poprzez szkolenia i warsztaty w zakresie edukacji wielokulturowej, zbieramy wskazówki o innych praktykach, które ułatwiły pracę zarówno uczniom cudzoziemskim, jak i pracownikom szkoły.

Inność oswojona

Książki o bohaterach borykających się z własną innością, mogą stać się punktem wyjścia do terapeutycznych rozmów z dziećmi, które były ofiarami albo świadkami dyskryminacji.

„To niedźwiedziczka – powiedziała z dumą mama, przyciskając dziecko do piersi. – Błękitna jak niebo, lazurowa jak morze, szafirowa jak klejnot, chabrowa jak kwiaty na łące, niebieska jak...”

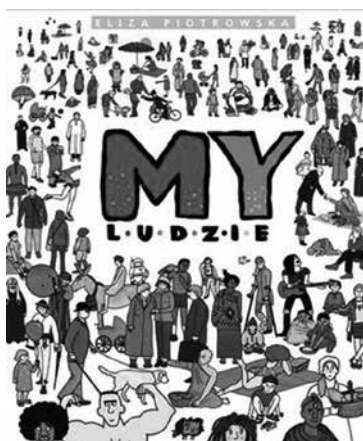
– Nie przyszedłem tu oglądać nieba, morza, klejnotów ani chabrow, tylko niedźwiedzia! – wykrzyknął zirykowany Król. – Niedźwiedzia! A niedźwiedzie mogą być brązowe, czarne, białe albo szare. Niebieskich niedźwiedzi nie ma!”

W ten sposób Król – strażnik norm i zasad w Niedźwiedziej Dolinie – wita tytułową bohaterkę książki Joanny M. Chmielewskiej *Niebieską niedźwiedzicę* (wyd. Bajka, Warszawa 2012). Tak też wypowiadane słowa niezrozumienia, nieakceptacji toczą się po Krainie Niedźwiedzi. Tak również powstają warunki, w jakich Azul będzie wzrastać, rozwijać się i kształtować własną tożsamość niedźwiedzicy. Bohaterka doświadcza nieakceptacji i wykluczenia ze strony stworzeń, z którymi żyje. Dowiaduje się, iż z powodu koloru futra nie zostanie wyprawione przyjęcie z okazji jej narodzin, słyszy, że nie może brać udziału w zawodach dla niedźwiedzi, zauważa, że rówieśnicy odmawiają wspólnych zabaw.

Borykanie się z innością

Opisywane sytuacje, to również codzienność bohaterów wielu innych książek adresowanych do najmłodszych odbiorców. Należy podejrzewać, że jest to też, niestety, codzienność części uczniów.

Książki, w których bohaterowie borykają się z własną innością, mogą z pewnością stanowić pomysł na pracę z dziećmi, będącymi świadkami dyskryminacji w klasie, na podwórku czy w sąsiedztwie. Mogą również okazać się terapeutyczne dla dzieci będących ofiarami przejawianej

dr Patrycja Wesołowska

starszy wykładowca w Zakładzie Podstaw Wychowania i Opieki, Wydział Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu; pedagog w Zespole Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych nr 1 w Poznaniu

w różny sposób nietolerancji. Oczywiście, sięgnięcie po *Niebieską niedźwiedzicę* to tylko jedna z możliwości. Warto wymienić tutaj również takie tytuły, jak: *O zebrze, która chciała być w kwiatki* Anny Onichimowskiej, *Elmer i róża* Davida McKee'ego, *Huśtawka* Timo Parvela.

Kreowanie wzorców

Uważam, że warto również pokazywać dzieciom świat bez konfliktów wywołanych z różnic rasowych, religijnych czy pokoleniowych. W ten sposób kreowany będzie wzorec pozytywnych relacji społecznych. Bezcerne mogą okazać się zatem te książki, które ukazują wielość i różnorodność żyjących na naszej planecie ludzi. Na myśl nasuwają się tytuły takie jak *My ludzie* Elizy Piotrowskiej czy *Różnimisie* Agaty Króla, w których to bez zbędnej oceny ukazywane są występujące w społecznościach różnice. Swoją perspektywę odstania również Pernilla Stalfelt, która w książce *Różni, ale tacy sami* zachęca do zweryfikowania własnych poglądów na temat tolerancji, akceptacji, zrozumienia dla innych. Z pamięci wyłania się także pozycja *Ala ma kota. A Ali?*, w której Jolanta Nowaczyk zamieściła pierwsze czytane przez dzieci na całym świecie zdania z elementarzy czy też karty *Ciao! Ahoj! Hello!* Pawła Pawlaka, z których dowiadujemy się, jak witają się dzieci w różnych krajach.

Każdorazowe spotkanie ze wspomnianymi w rekomendacji książkami przywraca we mnie nadzieję na to, że przekonanie o tym, iż „Inny” to ktoś nieakceptowany i gorszy, można zamienić na rzecz myślenia o „Innym” jako o kimś ciekawym i inspirującym. Wówczas historie bohaterów takich jak Azul mogą okazać się tak nierzeczywiste, iż będzie można włożyć je między bajki.

PODSUMOWANIE TARGÓW:
WWW.ODNPOZNAN.PL

TARGI EDUKACYJNE POZNAŃ

1.03–3.03.2019 r.

Pani Marzena Wodzińska wręczyła Sir Dermotowi Turingowi Honorową Odznakę za Zasługi dla Województwa Wielkopolskiego.

Rekordowa liczba odwiedzających XXIII Targi Edukacyjne! W tym roku było ponad 50 tysięcy osób.

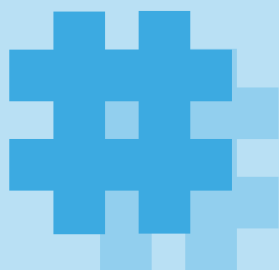
W akcji charytatywnej KRĘCIMY KILOMETRY dla „Nowej nadziei” udział wzięła Pani Marzena Wodzińska – członek Zarządu Województwa Wielkopolskiego.

W trzydziestu atrakcyjnych konferencjach, wykładach i warsztatach uczestniczyło 1297 osób.

KSIĄŻKOMANIA czytelniczo-medialny konkurs dla uczniów. Nagradzamy zwycięzców.

KIERUNEK BEZPIECZEŃSTWO

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

PLACÓWKI OŚWIATOWE PROWADZONE PRZEZ SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO PODLEGŁE DEPARTAMENTOWI EDUKACJI I NAUKI

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu

pełna informacja dostępna na stronie:

www.odn.kalisz.pl

Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Koninie

pełna informacja dostępna na stronie:

www.cdnkonin.pl

Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie

pełna informacja dostępna na stronie:

www.cdn.leszno.pl

Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile

pełna informacja dostępna na stronie:

www.cdn.pila.pl

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu

pełna informacja dostępna na stronie:

www.odnpoznan.pl

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Kaliszu

www.cwrkdiz.kalisz.pl

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie

www.cwrkdiz.konin.pl

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Lesznie

www.cwrkdiz.leszno.pl

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Pile

www.cwrkdiz.pila.pl

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Poznaniu

www.cwrkdiz.poznan.pl

Placówki Oświatowe Prowadzone Przez
Samorząd Województwa Wielkopolskiego

Wielkopolskie Samorządowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego:

- w **Gnieźnie**, ul. Mieszka I nr 27, www.medyk.gniezno.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Terapeuta Zajęciowy, Opiekun Medyczny, Technik Masażysta, Technik Farmaceutyczny

- w **Koninie**, ul. Przemysłowa 4, www.medyk.konin.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Terapeuta Zajęciowy, Opiekun Medyczny, Technik Usług Kosmetycznych, Technik Masażysta, Technik Elektroradiolog, Asystent Osoby Niepełnosprawnej, Higienistka Stomatologiczna

- w **Ostrowie Wielkopolskim**, ul. Limanowskiego 17,

www.msz-ostrow.cba.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Terapeuta Zajęciowy, Opiekun Medyczny, Technik Usług Kosmetycznych, Technik Masażysta, Technik Farmaceutyczny, Opiekunka Dziecięca, Higienistka Stomatologiczna, Asystentka Stomatologiczna, Technik Elektroradiolog

- **Nr 1 w Poznaniu**, ul. Szamarzewskiego 99, www.msz.poznan.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Opiekun Medyczny, Technik Usług Kosmetycznych, Technik Masażysta, Technik Farmaceutyczny, Ortopedystka, Technik BHP, Technik Elektroradiolog, Technik Elektroniki i Informatyki Medycznej

- **Nr 2 w Poznaniu**, ul. Mostowa 6, www.wsck.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Asystentka Stomatologiczna, Higienistka Stomatologiczna, Technik Dentystyczny, Asystent Osoby Niepełnosprawnej, Opiekun Medyczny, Opiekun Osoby Starszej, Opiekun w Domu Pomocy Społecznej, Opiekunka Dziecięca, Technik Masażysta, Terapeuta Zajęciowy

- w **Rawiczu**, ul. gen. Grota Roweckiego 6, www.medyk-rawicz.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Technik Usług Kosmetycznych, Technik BHP, Opiekun Osoby Starszej, Terapeuta Zajęciowy, Opiekun w Domu Pomocy Społecznej, Opiekunka Środowiskowa, Opiekunka Dziecięca, Asystent Osoby Niepełnosprawnej, Technik Masażysta, Opiekun Medyczny

- w **Złotowie**, ul. Szkolna 3, www.wsckziu-zlotow.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

Opiekun Medyczny, Technik Archiwista, Technik Masażysta, Technik Usług Kosmetycznych, Opiekunka Dziecięca

Wielkopolskie Samorządowe Centrum Kształcenia Ustawicznego we Wrześni, ul. Wojska Polskiego 2a, www.wscku-wrzesnia.pl

Centrum oferuje naukę na następujących kierunkach:

- Florysta, Technik Usług Kosmetycznych, Technik Logistyki, Technik Administracji, Technik Archiwista, Technik Rachunkowości, Opiekun Medyczny, Asystent Osoby Niepełnosprawnej, Technik Budownictwa